

Πτυχίο Ψυχολογίας
Εξ αποστάσεως

Πολυπολιτισμική Ψυχολογία (DPSYCH-219)

Δρ Κυριακή Σωτηροπούλου
Ψυχολόγος
Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου
Αθηνών

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Θεωρία της
Κοινωνικής
Ταυτότητας και
Στρατηγικές
αντιμετώπισης της
υποτιμημένης
ταυτότητας

Paul Klee, 1927

Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας (Henry Tajfel, 1982)

Ατομική/προσωπική ταυτότητα= η υποκειμενική εμπειρία του ατόμου για τον εαυτό του σε σχέση με τον κόσμο. (είμαι ξεχωριστή οντότητα από τους άλλους)

✓ Όψεις της προσωπικής ταυτότητας αποτελούν τα φυσικά χαρακτηριστικά, τα χόμπυ, τα ενδιαφέροντα, οι οικογενειακές σχέσεις, ο κοινωνικός κύκλος, καθώς και οι προσωπικές πλευρές του φύλου, της ηλικίας, της εθνικότητας, της θρησκευτικής συσχέτισης, της αναπηρίας, του σεξουαλικού προσανατολισμού κτλ.

Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας (Henry Tajfel, 1982)

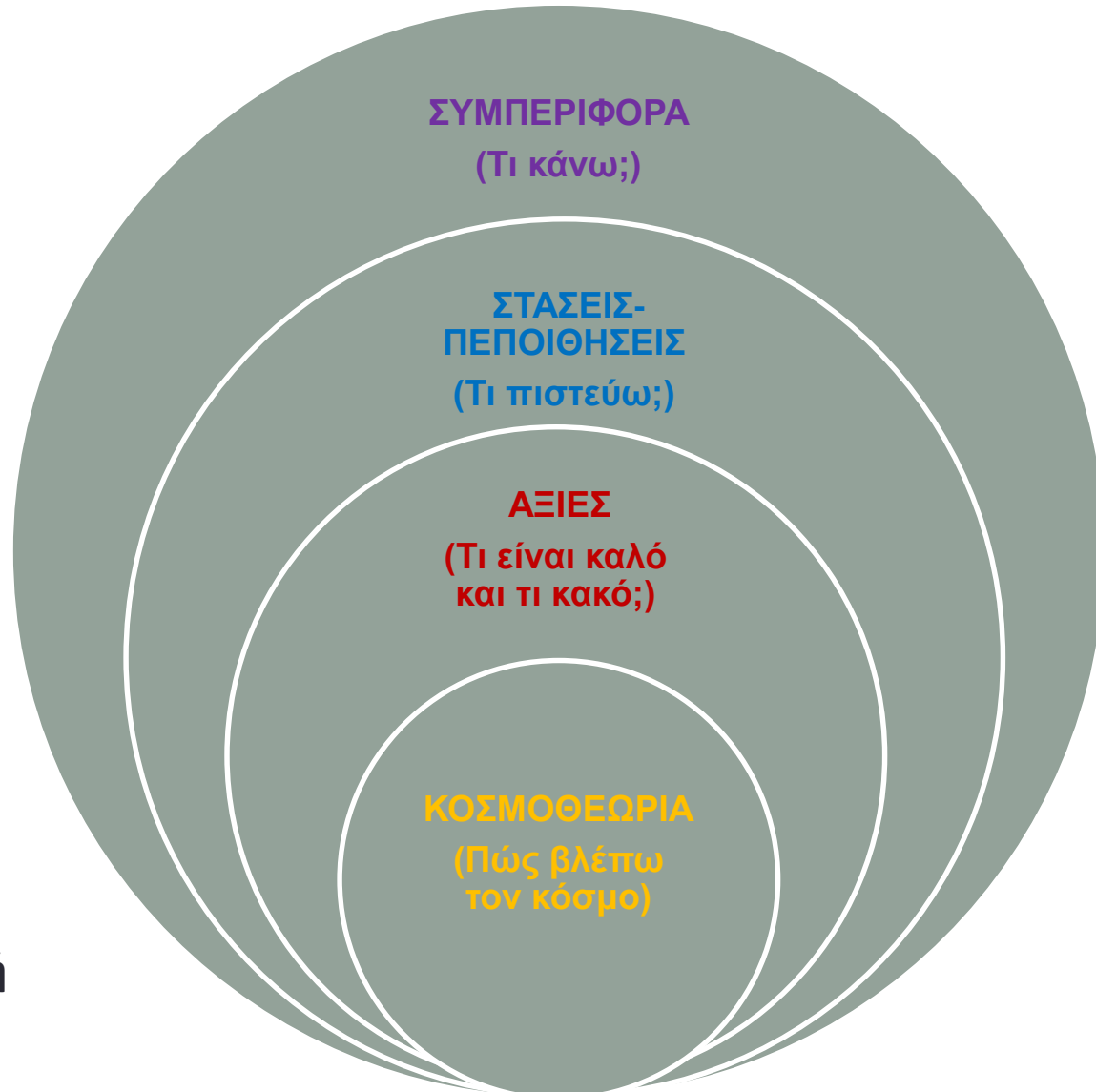
Τα άτομα ανήκουν σε διάφορες κοινωνικές κατηγορίες (φύλο, τάξη, θρησκεία κτλ.)

- Η κοινοποίηση μιας ταυτότητας υπονοεί ότι συμμετέχουμε ενεργά με ένα μέρος της ύπαρξής μας ώστε να ταυτιστούμε με ορισμένη ομάδα.

Κοινωνική Ταυτότητα = αντίληψη του εαυτού ως μέλους μιας ομάδας / «οι κοινωνικές κατηγορίες που με προσδιορίζουν»-κοινωνικές νόρμες που ακολουθώ

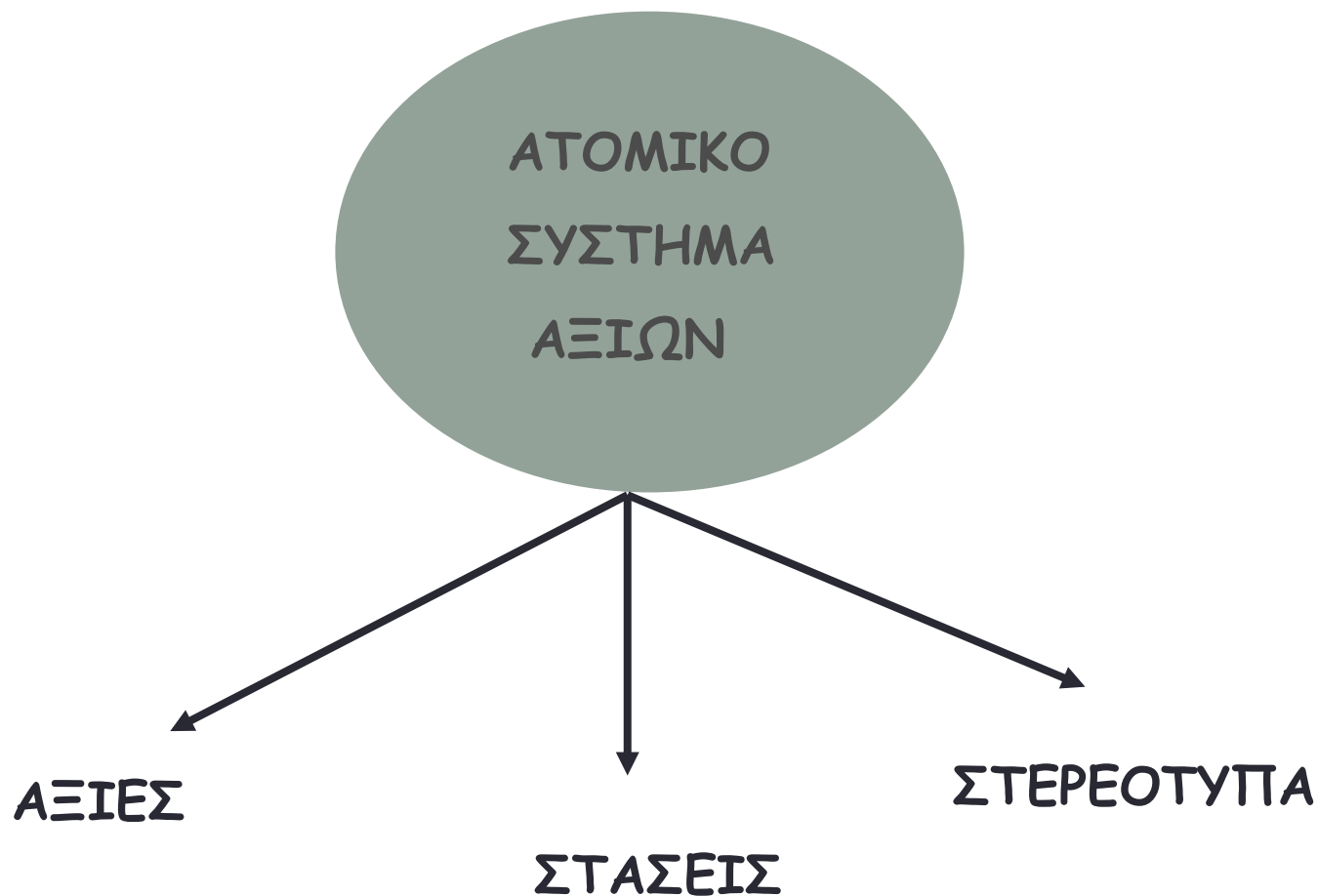
- Κατηγοριοποιούμε τους ανθρώπους ανάλογα με τη συμμετοχή τους σε ομάδες, η οποία μας παρέχει κοινωνικές ταυτότητες και οργανώνει συστηματικά τον κόσμο γύρω μας.
 - Στη διάρκεια της ζωής μας, ταυτιζόμαστε με διάφορες κοινωνικές ομάδες και επομένως αναπτύσσουμε πολλές ταυτότητες.
- ✓ Η κοινωνική μας ταυτότητα επηρεάζει τον τρόπο ζωής μας και τον τρόπο που σχετιζόμαστε με άλλες ομάδες
 - ✓ *Οι κοινωνικές ταυτότητες και η συμμετοχή μας σε ομάδες δεν είναι σταθερές-οικοδομούμε νέες ταυτότητες.*
 - ✓ Την **πολύπλευρη φύση των** ταυτοτήτων τη βιώνουμε και τη διαπραγματευόμαστε στην καθημερινή μας ζωή.

Τα μέλη μιας πολιτισμικής ομάδας (κοινή κοινωνική/πολιτισμική ταυτότητα) μοιράζονται σκέψεις, πεποιθήσεις, αξίες και κοσμοθεωρία. Η κατανόηση της κοσμοθεωρίας ενός πολιτισμού μας βοηθά να προβλέψουμε τις σκέψεις και τα μοτίβα συμπεριφοράς των μελών του

Η πολιτισμική
ταυτότητα

Σημαντικά στοιχεία της ατομικής και της
κοινωνικής/πολιτισμικής ταυτότητας

Αξίες

- Αφορούν στο **πώς πρέπει** και **δεν πρέπει** να συμπεριφέρεται το άτομο- ιδεώδης και κοινωνικά – ηθικά αποδεκτή μορφή συμπεριφοράς
- Είναι ιδιαίτερα **σταθερές** δομές, αντιλήψεις του επιθυμητού, σταθερά σημεία αναφοράς, προτιμήσεις και κυρίαρχες κατευθυντήριες γραμμές ζωής

Στάσεις

Αφορούν στη σταθερή άποψη, θέση, αντίληψη που έχουμε για ανθρώπους, κοινωνικά φαινόμενα, αντικείμενα και καταστάσεις (πχ. Πιστεύω ότι το κάπνισμα είναι βλαβερό για την υγεία).

Διαφορά μεταξύ αξιών και στάσεων

- Οι αξίες αναφέρονται στο επιθυμητό και κοινωνικά παραδεκτό, το οποίο είναι βαθιά ριζωμένο και περνάει από γενιά σε γενιά, ενώ οι στάσεις είναι υποκειμενικές συλλήψεις.
- Οι αξίες θα λέγαμε ότι καθορίζουν τις στάσεις και δεν υπόκεινται εύκολα σε αλλαγή

Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας

Βασικές αρχές:

- Τα άτομα επιδιώκουν να αποκτήσουν και να διατηρήσουν μια θετική κοινωνική ταυτότητα η οποία συμβάλλει θετικά στην αυτοεκτίμησή τους.
- Η κοινωνική ταυτότητα στηρίζεται σε **συγκρίσεις** που γίνονται ανάμεσα στην ομάδα που ανήκει κάποιος (ενδοομάδα) και σε άλλες ομάδες (έξω-ομάδες), δηλαδή τις ομάδες αναφοράς.
- Οι **ομάδες αναφοράς** χρησιμοποιούνται για την κοινωνική σύγκριση και την αυτοαξιολόγηση και εφοδιάζουν τα άτομα με πρότυπα ή κανόνες. Το αποτέλεσμα της σύγκρισης καθορίζει αν η ταυτότητα είναι θετική ή όχι.
- Τα μέλη μιας ομάδας που βιώνουν αρνητική ταυτότητα θα επιδιώξουν να φύγουν από την ομάδα κι αν αυτό δεν είναι εφικτό να επιδιώξουν τη θετική διάκριση. **(Ενεργοποίηση στρατηγικών αντιμετώπισης)**

Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας (Henry Tajfel, 1982)

Τέσσερις (4) λειτουργίες της ταυτότητας

- Όταν παρεμποδίζεται η ικανοποίηση των 4 λειτουργιών της ταυτότητας η ταυτότητα **απειλείται**
- Αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή απειλούν την ταυτότητα

- **Επιπολιτισμοποίηση** = αλλαγή και επαναξιολόγηση του εαυτού- ταυτότητα υπό απειλή
 - **Ποιος είμαι στη νέα κοινωνία;** (κοινωνία υποδοχής)
 - Υποτιμημένη ταυτότητα- φόβος της απόρριψης
 - Ψυχολογικές συνέπειες του να ανήκει κανείς σε μια υποτιμημένη ομάδα
-
- Αμφισημίες στην απόδοση
 - Απειλή του στερεοτύπου
 - Όταν απειλείται η ταυτότητα ενεργοποιούνται στρατηγικές αντιμετώπισης της απειλής (**ΘΕΩΡΙΑ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ**)

Μέλος υποτιμημένης ταυτότητας

- Μετανάστες και μέλη εθνοτικών μειονοτήτων που έρχονται αντιμέτωπα με μια **υποτιμημένη** ταυτότητα ενδέχεται να ακολουθήσουν δύο επιλογές:
 - **Αφομοίωση** ⇒ Αφήνουν κατά μέρος την πολιτισμική τους ταυτότητα για να ενταχθούν στην κοινωνία
 - **Ενσωμάτωση** ⇒ Γίνονται ενεργοί πολίτες χωρίς να εγκαταλείψουν την κουλτούρα τους

Αντιμετώπιση υποτιμημένης ταυτότητας

- Κάθε πολυπολιτισμικό πλαίσιο, κάθε εθνοτική ομάδα και το ιστορικό της σχέσης της με την κυρίαρχη ομάδα ενδέχεται να επηρεάζουν τις αντιλήψεις των ανθρώπων και κατ' επέκταση τις πράξεις τους.
- Ο βαθμός ταύτισης του ατόμου με την ομάδα του, μαζί με τις αντιλήψεις για τους παράγοντες που χαρακτηρίζουν το κοινωνικό πλαίσιο (όπως είναι η διαπερατότητα των ορίων), καθοδηγούν τους ανθρώπους στις **επιλογές στρατηγικών** με στόχο να αντιμετωπίσουν την υποτιμημένη ταυτότητά τους.

Θεωρία Κοινωνικής Ταυτότητας - Στρατηγικές αντιμετώπισης της υποτιμημένης ταυτότητας

Στρατηγικές ατομικής κινητικότητας (ο μετανάστης πιστεύει ότι τα όρια μεταξύ ομάδων είναι διαπερατά- προσπαθεί να βελτιώσει την κοινωνική του θέση-προσπάθεια αφομοίωσης με την κοινωνία υποδοχής)

Στρατηγικές κοινωνικής δημιουργικότητας (ο μετανάστης πιστεύει ότι τα όρια είναι αδιαπέραστα- οι διαφορές μας ορθές και εύλογες και η κατάσταση δεν θα αλλάξει (σταθερότητα)- αποδοχή των διαφορών μας- να αποδείξω σε τι είναι καλή η ομάδα μου- επαναπροσδιορισμός της αξίας πχ. κίνημα "black is beautiful"-προσπάθεια ενσωμάτωσης)

Στρατηγικές κοινωνικού ανταγωνισμού («οι διαφορές μας δεν είναι ορθές και εύλογες»- δυνατότητες αλλαγής (αστάθεια) νόμιμες (πολιτική δραστηριοποίηση) ή μη νόμιμες μορφές (πχ.τρομοκρατία)

Η ένταξη του ατόμου ως μέλους της «νέας κοινωνίας»

- Η επιλογή της μιας ή της άλλης οδού επιπολιτισμοποίησης δεν είναι ζήτημα ατομικής απόφασης.
- Συνεπώς η αντιμετώπιση μιας υποτιμημένης ταυτότητας δεν είναι καθαρά ατομική επιλογή και κάθε στρατηγική έχει **ψυχολογικές συνέπειες** (πχ. όσοι επιθυμούν να εγκαταλείψουν την ομάδα τους μπορεί να θεωρηθούν αποστάτες ή να απορριφθούν και από τις δυο ομάδες!)
- *Δεν είναι εύκολο να αλλάξει κανείς ομάδα:*
 - Αντιδράσεις της κυρίαρχης ομάδας απέναντι σε εκείνους που θέλουν να συμμετάσχουν σε αυτή.
 - Ενδεχόμενο να θεωρηθούν αποστάτες όσοι εκφράσουν την επιθυμία να εγκαταλείψουν την ομάδα τους και να συμμετάσχουν στην πολιτισμικά κυρίαρχη ομάδα.

«Δεν αρκεί κάποιος να είναι πρόθυμος να ενταχθεί σε ένα νέο πλαίσιο, αλλά θα πρέπει και το πλαίσιο να είναι ανοιχτό και να του δίνει χώρο» (Project PRESS, 2007)